

Соловей

KRISTIN HANNAH

THE NIGHTINGALE

A NOVEL

ST. MARTIN'S PRESS · NEW YORK · 2015

КРИСТІН ГЕННА

СОЛОВЕЙ

РОМАН

*Переклав з англійської
Дмитро Кожедуб*

2-ге видання, виправлене

«НАШ ФОРМАТ» · КИЇВ · 2022

УДК 821.111(73)'06-311.6

Г34

Генна Крістін

Г34 Соловей : роман / пер. з англ. Дмитро Кожедуб. — 2-ге вид., випр. —

К. : Наш Формат, 2022. — 464 с.

ISBN 978-617-7279-49-4 (паперове видання)

ISBN 978-617-7279-97-5 (електронне видання)

Франція охоплена вогнем Другої світової. Великі міста й маленькі селища окуповані нацистами, у небі — ворожі літаки, а навкруги — зневіра, смерть і страждання.

Віанна Моріак — сільська вчителька, яка провела на війну чоловіка і змушена щодня докладати неймовірних зусиль, аби врятувати свою родину: виживати без їжі і грошей, ділити дах з ворогом, зазнаючи нелюдських страждань.

Її вісімнадцятирічна сестра Ізабель приєднується до партизанського руху Опору. Разом з однодумцями вона вірить, що Франція вистойть і рано чи пізно переможе ворога. Поки тисячі французів коряться ворогові й намагаються пристосуватися до сумних обставин, тендітна дівчина, на яку полює Вермахт і СС, стає невловимим провідником, що рятує десятки військових пілотів, переправляючи їх таємним маршрутом через Піреней.

Віанна та Ізабель дуже різні, і на цій війні у кожної — свій шлях і свій подвиг.

УДК 821.111(73)'06-311.6

Перекладено за виданням: Kristin Hannah. *The Nightingale* (New York, St. Martin's Press, 2015, ISBN 978-0-312-57722-3).

Jacket design by St. Martins Press.

ISBN 978-617-7279-49-4 (паперове видання)
ISBN 978-617-7279-97-5 (електронне видання)

Усі права застережено. All rights reserved
© 2015 by Kristin Hannah
© Кожедуб Д., пер. з англ., 2016
© ТОВ «НФ», виключна ліцензія на видання,
оригінал-макет, 2022

Метью Ширу. Другові. Наставникові. Захисникові.

Мені тебе бракує.

*Також присвячується Кайлі Нова Генна,
новій зірочці в нашому світі.*

Ласкаво просимо, дитинко

*9 квітня 1995 року,
узбережжя штату Орегон*

Якщо я щось і зрозуміла за своє довге життя, то це те, що в коханні ми дізнаємося, ким би хотіли бути, а на війні — ким ми є. Сучасна молодь хоче знати все про всіх. Люди вважають, що обговорення проблеми має залагодити її. Я ж із мовчазнішого покоління. Ми знаємо ціну забуття.

Хоча останнім часом я почала думати про війну, своє минуле та людей, яких утратила.

Утратила.

Звучить, наче я просто загубила тих, кого любила. Може, я залишила їх там, де їм не місце, а потім відвернулася геть, надто спантеличена, щоб повертатися назад.

Але я не загубила їх. Вони не в найкращому місці. Їх просто немає. Наближаючись до кінця свого шляху, розумію, що сум і жаль стають частиною нашої ДНК та лишаються з нами довіку.

Я дуже постаріла за кілька місяців після чоловічої смерті й після того, як мені поставили діагноз. Моя зморшкувата шкіра стала схожа на вощений папір, який намагалися розгладити, щоб використати знову. Мої очі часто підводять мене, особливо в темряві, коли спалахують ліхтарі чи йде дощ. Неможливість покладатися на власний зір знесилоє. Мабуть, тому я почала озиратися назад. Минуле здається набагато чіткішим за сьогодні.

Мені хочеться вірити, що коли я помру, то здобуду спокій та побачу людей, яких любила і втратила. Або принаймні отримаю прощення.

~ * ~

Мій дім, що його понад сто років тому збудував лісозаготівельний магнат, виставлено на продаж, а я готуюся до переїзду. Мій син вважає, що так буде найкраще.

Він намагається дбати про мене в цей неймовірно складний період і показує свою любов. Тому я змирилася з тим, що він усе контролює. Чи мені не байдуже, де помирати? Насправді вже немає значення, де жити. Тож я складаю в коробки майже п'ятдесят років свого життя на узбережжі Орегону. Не так і багато я хочу взяти із собою, але є дещо особливе.

Намагаюся дістати ручку, яка витягає драбину з горища. Вона спускається зі стелі, ніби галантний джентльмен подає мені руку.

Сходинок захиталися під моїми ногами, коли я полізла на горище, де пахло пліснявою. Над головою гойдається одненька лампочка, і я смикаю за мотузку, щоб її увімкнути.

Кімната схожа на трюм старого пароплава. Стіни обшиті широкими дерев'яними панелями. Павутиння, що звисає пасмами, надає всьому довкола сріблястого кольору. Кут нахилу стелі такий крутий, що я можу випростатися лише в центрі кімнати.

Бачу крісло-гойдалку, яким користувалася, коли мої онуки були меншими, старе дитяче ліжечко, гойдалку «поні» на іржавих пружинах та крісло, яке реставрувала моя донька, коли захворіла. На складених уздовж стіни коробках написано «Різдво», «День подяки», «Великдень», «Гелловін», «Посуд», «Спорт». У них речі, якими я вже не користуюся, але яких просто не могла позбутися. Для мене визнати, що я не прикрашатиму ялинку на Різдво, означало здатися. Та й розлучатися з будь-чим мені завжди було важко. У кутку стоїть саме те, що я шукала: стара валіза, вкрита туристичними наліпками.

Я докладно зусиль, щоб дотягнути валізу до центру горища, де висіла лампочка. Намагаюся стати навколішки, але відчуваю гострий біль, тож вирішую сісти.

Уперше за останні тридцять років розкриваю валізу. Таця, що лежить зверху, наповнена дитячими реліквіями. Крихітні черевички, дитячі малюнки з усміхненим сонечком, табелі з оцінками.

Піднімаю тацю й відставляю її вбік.

Речі на дні валізи лежать неохайною купою: кілька записників у потьмянілих шкіряних обкладинках, стос давніх листівок, зв'язаних блакитною атласною стрічкою, картонна коробка, зім'ята з одного боку, кілька тонких збірок віршів Жульєна Розін'юля та коробка з-під взуття із сотнями чорно-білих фотографій.

Зверху — старий поживклий шматок паперу.

Мої руки тремтять, коли я беру його. Це *carte d'identite*, посвідчення часів війни. Я бачу маленьке фото молодої жінки. *Жульєтта Жервез*.

— Мамо?

Чую кроки свого сина на дерев'яних сходах. Кроки, ритм яких збігається з ритмом мого серця. Чи кликав він мене раніше?

— Мамо? Тобі не варто тут бути. Трясця! Сходи дуже хиткі.

Він підійшов до мене:

— Якщо впадеш...

Я торкаюся його ноги і хитаю головою. Не можу звести очей.

— Не треба, — це все, що я змогла вимовити.

Він опускається навколішки, а потім сідає поруч. Я відчуваю аромат його лосьйону після гоління та легкий запах диму. Він потайці викупив надворі цигарку. Кинув багато років тому, але почав знову після того, як мені поставили діагноз. Немає сенсу висловлювати осуд. Він лікар, і йому видніше.

Інстинкт підказує мені кинути світлину і закрити валізу. Саме так я чинила все життя.

А тепер я помираю. Мабуть, не надто швидко, але й не повільно, тож не можу не озирнутися на власне життя.

— Мамо, ти плачеш.

— Хіба?

Я хочу розповісти йому правду, але не можу. Це ганебно. У моєму віці не варто боятися нічого, насамперед свого минулого.

Я лише кажу:

— Я хочу взяти цю валізу.

— Вона надто велика. Я перекладу все, що ти скажеш, у меншу коробку.

Його намагання контролювати мене смішить.

— Я люблю тебе, і я справді хвора, тому дозволила тобі тут командувати. Але я ще не померла. Я хочу взяти цю валізу.

— Нащо вона тобі потрібна? Тут лише наші малюнки й інший непотріб.

Якби я розповіла йому правду набагато раніше або частіше танцювала, випивала і співала, можливо, він бачив би мене, а не звичайну матусю. Він любить неповну версію мене. Я завжди вважала, що хотіла саме цього: щоб мене любили і захоплювалися мною. Тепер же я прагну, щоб мене знали.

— Нехай це буде моє останнє прохання.

Я бачу, що він хоче попросити мене не говорити так, але боїться, що голос його викаже. Відкашлюється.

— Ти вже двічі змогла перебороти хворобу і зробиш це знову.

Ми обоє знаємо, що це неправда. Я слабка і не можу ні спати, ні їсти без ліків.

— Звісно ж, зроблю.

— Я просто хочу, щоб ти була в безпеці.

Я всміхаюся. Американці бувають такими наївними.

Колись я поділяла цей оптимізм. Вважала світ безпечним. Однак це було дуже давно.

— Хто така Жульетта Жервез? — запитує Жульєн. Трохи дивно чути це ім'я від нього.

Я заплющую очі й у темряві, що пахне цвіллю і минулим життям, лину крізь роки та континенти. Проти власної волі чи, може, з її дозволу. Я згадую.

2

Світло покинуло Європу.
Ми не побачимо його знову за життя.
Сер Едвард Грей про Першу світову війну

*Серпень 1939 року,
Франція*

Віанна Моріак покинула прохолодну, оздоблену ліпниною кухню і вийшла на подвір'я. Цього чудового літнього ранку в Долині Луари все квітнуло. Легкий вітерець колихав білі простирадла, а троянди схилилися вздовж давнього кам'яного муру, який відгороджував маєток від дороги. Над квітами дзижчало кілька працюючих бджіл. Здалеку долинуло пихкання потяга, а тоді почувся дзвінкий сміх маленької дівчинки.

Софі.

Віанна усміхнулася. Її восьмирічна донька, мабуть, бігала будинком, змушуючи батька догоджати їй, хоч вони й готувалися до суботнього пікніка.

— Твоя донька — справжній тиран, — сказав Антуан, поставши на порозі.

Він підійшов до неї. Його напomadжене чорне волосся блискувало на сонці. Цього ранку він лагодив меблі: шліфував крісло, яке й так уже було гладеньке, мов атлас. Шар пилу вкривав його лице та плечі. Він був високий, кремезний, широкоплечий чоловік із грубими рисами обличчя й темною щетиною, — великих зусиль коштувало не дати перетворитися їй на бороду.

Антуан обійняв її і притис до себе:

— Ві, я кохаю тебе.

— Я теж тебе кохаю.

Це був найбеззаперечніший факт у її світі. У цьому чоловікові вона любила все: його усмішку, те, як він буркотів уві сні, сміявся після чхання та співав оперу в душі.

Вона закохалася в нього п'ятнадцять років тому на шкільному подвір'ї, ще до того, як дізналася, що таке кохання. З ним вона вперше поцілувалася, він був її першим коханням і першим коханцем. До його появи вона була худа, незграбна і тривожна дівчина, яка починала затинатися, коли лякалася, а таке ставалося досить часто.

Дівчинка без матері.

— Тепер ти доросла, — сказав Віаннин батько, коли вони вперше підійшли до цього будинку. Їй було чотирнадцять, очі набрякли від сліз, а горе краяло душу. Раптом цей дім перетворився з літнього родинного гніздечка на в'язницю. Не минуло ще й двох тижнів від дня смерті мами, а тато вже перестав бути батьком. Від моменту їхнього приїзду сюди він не тримав її за руку, не обіймав за плечі й навіть не пропонував хустинки, щоб витерти сльози.

— А... але ж я просто дівчинка, — мовила вона.

— Уже ні.

Вона дивилася на свою молодшу сестру Ізабель, яка в чотири роки досі смоктала великий палець і не знала, що коїться. Ізабель весь час запитувала, коли ж мама повернеться додому.

Раптом двері відчинилися. На порозі постала висока худорлява жінка з носом, схожим на водопровідний кран. Її маленькі темні очі нагадували родзинки.

— Оці дівчата? — спитала вона.

Тато кивнув.

— Вони вас більше не потурбують.

Усе сталося дуже швидко. Віанна не встигла нічого зрозуміти. Тато позбувся своїх доньок, мов старої білизни, залишивши їх незнайомці. У дівчат була така велика різниця у віці, що здавалося, ніби вони з різних родин. Віанна хотіла втішити Ізабель, але їй самій так боліло, що вона не могла думати про когось іншого, особливо про вперту, нетерплячу та крикливу сестру. Віанна досі

пам'ятала ті перші дні: як Ізабель верещала, а мадам лупцювала її. Віанна постійно вмовляла Ізабель:

— Ізабеле, *Mon Dieu**, перестань репетувати. Роби, що вона каже.

Але навіть у чотири роки Ізабель була неконтрольованою. Усе це зламало Віанну: туга за матір'ю, біль від усвідомлення того, що батько їх покинув, різка зміна оточення, надокучлива Ізабель і самотність.

Саме Антуан урятував Віанну. Першого літа після смерті матері вони стали нерозлучні. У ньому Віанна знайшла порятунк. У шістнадцять вона завагітніла, у сімнадцять вийшла заміж і стала господинею в «Ле Жардін». Два місяці по тому в неї стався викидень, і на якийсь час вона знову втратила себе. Сповилась у своє горе, наче в кокон, і не могла дбати про когось чи щось — тим більше про плаксиву чотирирічну сестру.

Але це було давно. У такий чудовий день їй не хотілося поринати в ці спогади.

Вона стояла, притулившись до чоловіка, коли донька підбігла до них і заявила:

— Я готова, ходімо.

— Що ж, принцеса готова, то маємо йти, — сказав Антуан жартома.

Віанна усміхалася, коли повернулася до будинку по капелюх, що висів біля дверей. Вона була рудуватою білявкою з ніжною шкірою і неймовірно блакитними очима, тож завжди уникала сонця. Поки вона наділа великого солом'яного капелюха та взяла мереживні рукавички і кошик для пікніка, Софі й Антуан уже вийшли з двору.

Віанна наздогнала їх на ґрунтовій дорозі перед будинком. Там насилу міг уміститись автомобіль. Обабіч простягалися гектари скошених лугів. Подекуди зелень була всіяна червоними квітами маку і блакитними волошками. Клаптиками тулились переліски. У цій частині Долини Луари більше заготовляли сіна, ніж вирощували винограду. Хоча звідси до Парижа лише дві години потягом,

* Боже мій (*фр.*). — Тут і далі примітки редакторки, якщо не вказано іншого.

здавалося, ніби це зовсім інший світ. Навіть улітку тут було мало туристів.

Повз них часом проїздили автівки, велосипедисти і запряжені волами вози, але здебільшого вони йшли дорогою самі. Родина мешкала майже за два кілометри від Карріво, містечка з населенням менше тисячі жителів, знаного переважно як зупинка прочан, які вшановують святу Жанну д'Арк. Місто не мало промисловості, тож робочих місць бракувало. Влаштуватися можна було хіба що на аеродромі — гордості Карріво. На багато кілометрів він був єдиний.

Вузькі, викладені бруківкою вулиці звивалися між будівлями з вапняку, що незграбно тулились одна до одної. Кришилися стіни, а плічч намагався приховати навколишній занепад — невидимий, але завжди відчутний. Селище будували абияк упродовж століть. Вулиці були звивисті, сходи криві, алеї закінчувалися глухими кутами. Кольори трохи оживляли кам'яні будівлі: червоні тенти кріпилися до чорного металу, а ковані балкони прикрашали герані в теракотових горщиках. Скрізь щось вабило око: вітрина з різнокольоровими макаронами, плетені кошики із сиром, шинкою та ковбасою, ящики з яскравими помідорами, баклажанами й огірками. Цього сонячного дня в кав'ярні було повно людей. Чоловіки сиділи за металевими столиками, пили каву, курили коричневі самокрутки і голосно сперечалися.

Типовий день у Карріво. Месьє Ла Чоа підмітав вулицю біля своєї салатерії, мадам Клоне мила вітрини крамниці капелюхів, а кілька підлітків тинялися містом, копаючи ногами сміття й пускаючи по колу цигарку.

На виході з міста вони повернули до річки. На рівній, зарослій травою ділянці уздовж берега Віанна поставила у тіні каштана кошик і розстелила скатертину. З кошика дістала хрусткий багет, шматок дорогого вершкового сиру, два яблука, кілька скибок тонко нарізаної байонської шинки та пляшку шампанського «Боланже» 1936 року. Налила чоловікові келих і сіла поруч із ним. Софі побігла до річки.

День промайнув у тумані теплого задоволення. Вони балакали, сміялись і їли. Надвечір, коли Софі награлася зі своєю вудкою,

Антуан, майструючи для доньки вінок із ромашок, раптом промовив:

— Скоро Гітлер усіх нас втягне у війну.

Війна.

Усі говорили лише про війну, а Віанна не хотіла про неї чути. Принаймні не такого чудового літнього дня.

Вона затулила долонею очі від сонця й зупинила погляд на донечці. За рікою, охайна й доглянута, простягалася зелена Долина Луари. Там не було парканів та огорож, лише кілометри зелених полів, дерев і поодинокі кам'яні будинки чи сараї. Крихітні білі квіточки кружляли в повітрі, мов шматочки бавовни.

Вона підвелася і плеснула в долоні:

— Ходімо, Софі. Пора додому.

— Віанно, це не можна ігнорувати.

— Навіщо мені шукати проблеми? Навіщо? Ти нас захистиш.

Усміхаючись (можливо, аж надто життєрадісно), вона спакувала залишки їжі й повела сім'ю назад до ґрунтової дороги.

Менш ніж за пів години вони дісталися міцної дерев'яної брами «Ле Жардін», замиської кам'яниці, що належала її родині вже триста років. Це був посірілий від старості двоповерховий будинок із обрамленими блакитним вікнами, що виходили у фруктовий сад. Плющ обплів два димарі та цеглу під ними. Від земельної ділянки лишилося тільки сім акрів. Ще дві сотні продали впродовж двох останніх століть, оскільки статки родини танули. Однак для Віанни було цілком достатньо й сімох акрів. Більшого вона не потребувала.

Віанна зачинила за ними двері. На кухні із залізної рами над плитою звисали мідні й чавунні каструлі та сковорідки. Пучечки лаванди, розмарину і чебрецю сушилися на дерев'яних балках під стелею. Позеленіла від старості мідна раковина була досить велика, щоб купати в ній маленького собаку.

Тиньк на внутрішніх стінах подекуди облущився, оголюючи фарбу минулих років. У вітальні меблі еклектично поєднувалися з текстилем — невелика канапа, оббита тканиною, обюссонські килими, антикварна китайська порцеляна, ситець і вуаль. Деякі картини на стіні були неперевершені, інші ж — цілковито

аматорські. Кімната, трохи занедбана, але затишна, нагадувала хаотичну суміш утраченого багатства та колишнього смаку.

Вона зупинилася, дивлячись крізь засклені двері, що виходили на задній двір, як Антуан бавиться із Софі на гойдалці, яку він для неї змайстрував.

Віанна обережно повісила капелюха на гачок біля дверей і обв'язалася фартухом. Софі й Антуан гралися надворі, а вона тим часом готувала вечерю. Загорнувши рожеву свинячу вирізку в товстий бекон, жінка зв'язала її мотузкою й підрум'янила в гарячій олії. Поки свинина смажилася в печі, вона взялася за інші страви. Рівно о восьмій Віанна покликала всіх вечеряти; вона не могла стримати усмішки, слухаючи тупіт ніг, балаканину і скрип ніжок стільців об підлогу, коли родина вмощувалася за стіл.

Софі сіла на чільне місце. Її волосся прикрашав вінок із ромашок, який Антуан спілів для неї біля річки.

Віанна поставила на стіл таріль, від якого линув чудовий аромат. Смажена шинка, хрусткий бекон та глазуровані у винному соусі яблука спочивали на ложі з картоплі. Поряд стояла миска свіжого гороху у вершковому маслі, приправленого естрагоном із саду. І, звісно ж, там був багет, який Віанна спекла напередодні.

Як завжди, Софі говорила без упину. Цим вона нагадувала свою тітку Ізабель — дівчинку, яка не може втримати язика на припоні.

Коли вони нарешті перейшли до десерту «Плавучий острів» — острівець підрум'яненого безе плавав у насиченому заварному кремі, — навколо стола запанувала задоволена тиша.

— Що ж, — озвалась Віанна, відсунувши напівпорожню тарілку з десертом, — пора мити посуд.

— О, мамо, — забідкалася Софі.

— Не скигли, — перебив її Антуан. — Ти вже доросла.

Віанна і Софі пішли на кухню — кожна на свою позицію, як робили це щовечора: Віанна біля глибокої мідної раковини, а Софі біля кам'яної стільниці — і заходилися мити й витирати тарілки. Віанна вловила солодкий і різкий запах цигарки, яку Антуан зазвичай закурював після вечері.

— Тато сьогодні не сміявся із жодної моєї історії, — поскаржилася Софі Віанні, яка саме розставляла посуд на грубому дерев'яному миснику на стіні.

— Не сміявся? Це точно тривожний знак.

— Він непокоїться через війну.

Війна. Знову.

Віанна прогнала доньку з кухні. Нагорі, у спальні Софі, вона присіла на велике ліжко, слухаючи балаканину дитини, поки та одягала піжаму, чистила зуби і готувалася до сну.

Віанна нахилилася, щоб її поцілувати.

— Мені страшно, — сказала Софі. — Буде війна?

— Не бійся, — заспокоїла її Віанна. — Тато захистить нас.

Та, промовляючи ці слова, вона згадала, як її мати теж колись казала: «Не бійся».

Тоді її рідний батько пішов на війну.

Софі це не переконало.

— Але...

— Жодних «але». Нема про що хвилюватись. А тепер спи.

Вона знову притиснулася вустами до доньчиної щічки.

Віанна спустилася сходами вниз і вийшла надвір. Ніч була спекотна, а в повітрі пахло жасмином. Антуан, витягнувши ноги, сидів на стільці посеред газону. Він, схилившись набік, застиг у незручній позі.

Вона підійшла до чоловіка і поклала руку йому на плече. Видихнувши хмару диму та ще раз довго затягнувшись, він звів на неї очі. У місячному світлі його обличчя здавалося блідим і майже незнайомим. Він сягнув у кишеню жилета й витягнув папірець.

— Віанно, мене мобілізували. Як і більшість чоловіків від вісімнадцяти до тридцяти п'яти років.

— Мобілізували? Але ж... війни немає. Я не...

— Я маю прибути на службу у вівторок.

— Але... але... ти листоноша.

Він перехопив її погляд:

— Здається, тепер я солдат.